

Norsk kulturminnevern:

– Apolitisk, vanstyrt og fortiet

Organisering, kunnskapsmangel og isolasjon er kulturminnevernets største utfordringer i dag, mener Sjur Harby, som er arkeolog, skribent og seminarleder med kulturarv som spesialfelt.

Holdningsundersøkelser viser at det er stor interesse for kulturminner i befolkningen, og at de assosieres med positive verdier. Tradisjonelt har imidlertid kulturminnevernssaker sjelden nådd til topps i nyhetsbildet eller blitt kioskelvernerne. – Men, sier Sjur Harby, det er skjedd en endring etter at vi fikk en synligere riksantikvar. Det er imidlertid påfallende at den pushingen av nyheter som nå skjer fra Riksantikvarens side, blir møtt så ukritisk i avisredaksjonene. Enkelte aviser minner mer om mikrofonstativ for Riksantikvaren, sier Harby.

– Gang på gang ser vi at kulturminnevern engasjerer folk flest. Flytteplanene for vikingskipene fra Bygdøy til Gamlebyen, tømningen av Nasjonalgalleriet og Kunstindustrimuseet,

rijvingen av Nordli gård i Sørum eller kravet om vern av Furuheim på Gol. Alle disse sakene dokumenterer et betydelig folkelig engasjement. Men kulturminnevernet greier sjelden å nyttiggjøre seg denne velviljen når saker skal formidles ut i offentligheten, sier Harby. – Ikke sjelden oppfattes kulturminneforvaltningen selv som den argeste motstanderen for dem som kjemper kulturminnernes sak.

– Hva mener du er kulturminnevernets største problem?

– Måten det er organisert på. Kulturminneforvaltning i politisk overstyrte fylkeskommuner. Noen ganger handler det om fagfolk som ikke kjenner sin besøkelsestid, men mest om en knebling av engasjement og fagkunnskap. Her

har ikke Riksantikvaren tatt tak i de grunnleggende strukturproblemene som sektoren er rammet av.

Sjur Harby mener at kulturminnefeltet domineres av frykt for ikke å gå inn i de store, kontroversielle problemstillingene, og bruker sluttrapporten for Kulturminneåret som eksempel: – Kritiske kommentarer som kom i løpet av året er mer eller mindre systematisk utelatt, sier han.

Ufarlig konsensus

Kulturminnevern kan være konsensusbyggende, der historien om fortiden er samlende og likt fortalt, eller den kan være konfliktbyggende, med mange forskjellige historier som kan stå i motsetningsforhold til hverandre.

– På sitt beste fungerer kulturarv som et minste felles multiplum og er som lim i nasjonalstaten, men slik er det ikke overalt. Både her hjemme og utenlands er det mange eksempler på at det kan bli strid om hvilke fortellinger som skal berettes videre, og hvilke

Harby er selvstendig næringsdrivende og ansvarlig for den nasjonale seminarrekken *Breidablikk*, dessuten fast kommentator i blant annet *Nationen*.
Foto: Inger Anne Hovland.

historier som skal forties. I flere land har man kjent på kroppen hvordan kulturarv kan være konfliktskapende når verneinteressene berører politiske tema. I norsk kulturminnevern er det imidlertid en konsensusholdning som råder grunnen. Kulturminnevern skal heller ikke være politikk, mener mange. – I praksis er det imidlertid først og fremst politikk, sier Harby. – Det handler jo om prioritering vis-à-vis andre samfunnssektorer og begrensninger av den enkeltes råderett over egen eiendom.

De enslige svalene

Ikke-beslutninger – det å ikke ta affære – er også en politisk handling, noe mange kulturminnevernere har erfart når verneslaget er tapt og bygningen revet uten politisk inngripen, jamfør Nordlisaken. Ser man på skillelinjene i politikken rundt kulturminnevernet, mener Harby at de ofte går på kryss og tvers av det man forventer:

– Det var høyrepolitikeren Haakon Magnus Preus som i sin tid reddet Oslostrikken, og det finnes FrP-folk som agiterer strålende, men disse politikerne er gjerne enslige svaler. Kulturarv sees sjelden i sammenheng med andre saksområder, eller knyttes til samfunnsinteresser utover seg selv.

– *Hva synes du om politikernes kunnskapsnivå når det gjelder kulturminnevern?*

– De vet generelt for lite, på alle nivåer. Dessuten er det altfor tette bånd mellom poli-

tikere, administrasjon og næringsinteresser på kommune- og fylkesplan. Det offentlige ordskiftet, slik det har utviklet seg, forhindrer dessuten en levende kulturminneverndebatt. Altfor mange fagfolk lar seg kneble av lojalitets-hensyn i offentlig forvaltning.

– *Hvordan mener du denne debatten kunne vært sparket i gang?*

– Lobbyvirksomhet er svært viktig, men de frivillige organisasjonene greier ikke, eller ønsker ikke å sette dagsorden. Det er gjengs for dem alle. Media er en viktig agendasetter, men det er en utfordring at deknningen av kulturminnevern er så avhengig av folk med kompetanse i redaksjonene. Det er få journalister som kan gjøre kulturminnevern til førsteside-stoff, det er lite kjennskap til jussen på feltet, og kulturminnevernmiljøet oppleves som lite, sært og lukket, sier Harby.

– *Hvilken rolle mener du skolen spiller når det gjelder å utvikle kompetanse på kulturminnevernfeltet?*

– Vi burde hatt en sertifiseringsordning for folk som jobber med tradisjonelle håndverksfag, fordi mangelen på denne typen håndverkere vil bli prekær i åra framover. I det store og hele synes jeg ikke skolevesenet verdsetter praktiske fag. Uansett hvor mye penger vi pøser inn til bygningsvern vil vi mangle folk etter hvert, og det er synd, avslutter Harby. ■

Inger Anne Hovland er redaktør i *Fortidsvern*.

Kulturminnevern i Ap, FrP og Senterpartiet

«Kan du kort svare på hva ditt parti mener man kan gjøre for å senke det årlige tapet av kulturminner?» Dette spørsmålet stilte Fortidsvern partiene i Energi- og miljøkomiteen på Stortinget.

Vi fikk svar fra tre partier (Venstre har ingen representant i komiteen). Arbeiderpartiet svarte at man ville forbedre kulturminneforvaltningen i tråd med Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon, og at man ville styrke innsatsen med å sette i stand de tekniske og industrielle kulturminnene. Man ville også øke kunnskapen om arkeologiske kulturminner som kommer fram i dagen på grunn av klimaendringer. Innsatsen i verdensarvområder skal trappes opp, og en skal prioritere arbeidet med planlagte verdensarvnominasjoner. Ap vil vurdere tiltak for å hindre at freda og verneverdige bygninger forfaller.

Fremskrittpartiet svarte at partiet ønsker

at større ansvar for arkeologiske utgravinger og vern blir lagt til staten, dette for å hindre at folk ødelegger gjenstander fordi de er redde for konsekvensene av funn gjort på privat grunn. «.Vidare er det forkasteleg når fylkeskonservatorar forsøker gjennom personlege preferansar å trumfe gjennom motsegner eller pålegg som ikkje er fagleg baserte, men subjektivt forsøker å gi inntrykk av å ha jussen på si side – slik vi ser det i Hotel Union-saken på Øye. Dette setter kulturminnevernarbeidet i vanry», skriver FrP.

Senterpartiet skriver at skatte- og avgifts-politikken må stimulere eierne av freda og bevaringsregulerte kulturminne til jevnt vedlike-

hold, slik at bygningene ikke forfaller, og det blir mindre behov for skippertak. Senterpartiet ønsker å arbeide for å få gjennomslag for en slik tenkning i Stortinget og i regjeringen. «Vi har som mål å auke Kulturminnefondets grunnkapital. Riksrevisjonens rapport må få praktiske konsekvensar. Ein må i tydelegare grad synleggjere at kulturminne er eit viktig ansvarsområde, for eksempel ved at Miljøvern-departementet skiftar navn til Miljø- og kulturminnedepartementet, eller ved andre grep i departementsstrukturen», skriver Senterpartiet. ■ (IAH)